

și Foresti¹, dic că Dracula aă dat 10,000 de călăreți întru ajutoriū craiuluī Vladislav I. Iară Paralipomena² pun 20,000 de călăreți; ci eă cred, că numai patru miă de călăreți i-aă dat, despre care iarăș Halcocondyla³ aşa scrie: «Dachi (Români) în bătaie vădēnd, că fug Albaniă (saă arnă uții) s'aă întors la visteriile împărătesci, și le-aă prădat împreună cu cortul împăratului, omorând cămilile, și indemnând unul pre altul, săturându-să de pradă, nu s'aă întors în bătaie, ci în tabăra lor.» Mergēnd craiul Vladislav I la unguri, II la poloni, maă încolo de Nicopoiu Bulgariei, la Varna s'aă întâlnit cu Amurat II, și lovindu-să oștile, aă perduț bătaia Vladislav și s'aă tăiat el însușii, în déce dile ale lui Noemvrie din anul 1444, în vârstă de ană 20, dile 10⁴. Peritău cu el împreună afară de flórea tinerilor și voinicilor celor de supt corona Ungariei, și cardinalul Iulian pricina răutății, precum scrie Callimah⁵, gol, rănit, și vîrsându-și susțelul, l'aă înfruntat dicendu-ř: că n'aă fost voia lui Dumnezeu, să se strice pacăa și să se calce jurămîntul, ci numai bârfélele lui aă pricinuit acéstea. Ioann Huniadi aă scăpat de perirea de la Varna, despre carele aşa scrie Albin⁶: «Din războiul de la Varna în carele aă cădut craiul Vladislav, Ioann Corvinul cel din tată român născut, luând cu sine pre români cu cinste aă fugit, și trecênd Dunărea, cât mai tare să grăbea în Ungaria prin Valachia, ca nu cumva auđindu-să pérde-reia, să să facă vr'o răscólă; ci s'aă prins de Dracula voevodul românilor celor din Țara Muntenescă, — — fără de veste și așteptare. că'l ținea a fi préten. Mai pre urmă dăruit slobodîndu-să, după ce s'aă făcut gubernator Ungariei, s'aă izbândit de pe Dracula și de pe feciorul lui cel mai mare

¹ Foresti nel tomo 6, del Mapamondo Istorico Lib. 2. cap. 2.

² Eadem Paralipomena l. c.

³ Chalcocondylas Lib. 7.

⁴ Haner Reg. Hung. Period. 14. § 314.

⁵ Callimachus l. c. circa finem.

⁶ Petrus Albinus in Commen-tatiuncula de Valachia p. 161.

pentru rușinea acéia » Așișdereea scrie și Bonfinie¹. Ci Halcocondyla², dă și pricina, pentru care s'aŭ prins Huniadi, scriind : « Ioann Huniadi după ce aŭ venit la Dunăre, și aŭ trecut óstea, ostașil s'aŭ împrăștiat, și mergênd el numai cu puțini, s'aŭ prins de nemicul său Dracula prințul dachilor. Pentru că Huniadi se împrotivisă mai nainte lui Dracula între unguri înaintea craiului, și trecênd prin Dacia cătră Dunăre cu oștile, prădase cetățile luă, preste acestea îl pârâsă craiului, că ține cu turci, ajutând pre Amurat, și descooperind sfaturile ungurilor la turci. Pentru acéia măniindu-să Dracula aŭ sărit asupra lui Huniadi, și aŭ vrut să l omóra, dară atâtă aŭ făcut bani, de atunci l'aŭ lăsat nevătămat. Acuma trecênd Huniadi prin Dacia, l'aŭ prins, și băgêndu-să în temniță, vrea să să isbândescă. În turnându-se unguri, și înțelegênd că Ioann Huniadi iaste prins, aŭ judecat lucru necuvios, ca să să prindă un ungurén, carele era în deregătorie pus, de Dracula. Drept acéia aŭ trimis soli la dênsul, ca să slobodă pre Ioann ; al mintrelea să scie, că'l vor ținea protivnic, și cu óste să vor rădica asupra lui. De acésta spăimântându-să Dracula și temêndu-să ca nu cum-va venind unguri, să ia pre Ioann cu puterea, aŭ socotit să l slobodă, și pretenésce lucrând cu el, l'aŭ petrecut prin muntele Prasovul până în Ardél.» Unde aŭ și remas Huniadi până în primăvara ce aŭ urmat, când s'aŭ dus la adunarea țerei, cea în Peșta ținută pre la Rusaliu în care s'aŭ făcut gubernator Ungariei, după cum arata Bonfinie³, și alti istorici.

Despre Moldova aşa scrie Miron logofétul⁴ la anul de acum : « După ce s'aŭ împărțit Moldova între frații Elia I și Stefan III, cum s'aŭ qis, aŭ aflat vréme Stefan, că să curățască de frate-său, pre carele cu vicleșug poftindu'l

¹ Bonfinius Decad. 3. Lib. 6.
plane in fine.

² Chalcocondylas Lib. 7.

³ Bonfinius l. c.

⁴ Constans Miron in Chronico
Ms. Valachico ad h. a.

la sine, l'aău prins, și i-aău scos ochiăi în anul 6952. De această orbire a lui Iliaș leșii nu scriu, număr hronica moldovenescă scrie; că după ce aău scos Stefan ochiăi lui Iliaș, acesta aău mai trăit un an, iară Stefan după acéia aău mai domnit trei (nu cinci) ani. Lăsatău Iliaș pre urma sa pre Roman III și pre Alexandru II. Iară Stefan pe Petru IV.» Despre orbirea lui Elia I, bine dice prea vestitul Enghel¹, că dără s'aău întâmplat după perirea craiului Vladislav, pentru că mai nainte de a peri el, s'aău făcut un hrisov, al căruia regestru aşa sună la Doghiel²: «In anul 1444, consiliarii Moldovei întăresc omagiul lui Elia palatinului, care l'aău făcut craiului Vladislav, și crăime Poloniei, cu 33 de peceți.» In anul 1444 Maria (nu Manca) «muerea lui Elia palatinului Moldovei cu căpitanul Choțimulu, cetățile Hoțin, Hotin, Ceciori, Hmielov le încredințază lui Ioann de Ciciov castelanului și căpitanului Cracoviei, și lui Petru Odrovaz palatinului, și căpitanului Russiei.» Vedî și regestrul de la anul 1456.

Tot întru acesta an 1444, în 11 dile ale lui Avgust Ioann Huniadi, carele să intitulă pre sine: voevod Ardelului, comit secuilor, Solnociului și Timișorei, mai mare căpitan și povățuioriu oștilor ungurescă, aău făcut frățesc preteșug cu Pancratie din Sântmicloș căpitanul Socoltei prin mijlocirea lui Mihail Orsag de Gut și a lui Paul fiului banului de Lindva, jurând că pururea va remânea prieten lui Pancratie cu totă viața sa, precum arată hrisovul lui de la Keller³.

Anul 1445. Adunându-se mai mari de supt corona Ungariei pre la Rusalele din anul 1445 la Peșta, cum s'aău ăștă la anul trecut, pe pruncul Ladislav VI, l'aău întărit craiu Ungariei, și nefiind harnic de a ocărmui țările, căci era în

¹ Enghel in antic. Hist. Mold. p. 126.

² Dogiel in Cod. dipl. Poloniae tom. 1. p. 601.

³ Godefredus Keller, tom. I. p. 443.

vârsă numai de 5 ani și 4 luni, pre Ioann Huniadi l'a căutat gubernator Ungariei până va crește pruncul, adecă craiu. Făcându-se Huniadi gubernator, așa scriu despre deșul: Turotie¹: «După acestea i-a plăcut domnului gubernator, ca să tragă la talion pe Dracula voevodul muntenesc, pentru închiderea sa, căci încă nu uitașă cu ce păhar i-a fost închinat. Drept acela cu mare știre a căutat munții asupra lui, și cuprindește și tera, l'a căutat din preună cu fețele cel mai mare, și le-a căutat capetele. Iară altuia voevod al părților acelora, adecă fiului reședintelui voevodului Dan, i-a scos ochii. Așa pedepsind pe Dracula pentru prinderea sa, și punând în locul lui alt voevod, său întunat în Ungaria.

Bonfinie²: «Imprăștiindu-să adunarea țerei său Seimul, întâiași dată i-a venit în cap, ca să izbândească de pe Dracula domnul Valahiei, căci îl prisese, când să înturnă de la Varna: drept acela gătind oștile și trecând munții, ca protivnicul să aprins multe sate și orașe, și în scurt timp totă tera i-a cuprins, pe Dracula încă l'a căutat în ore-care oraș cu amândoi fețele lui, și l'a căutat din preună cu fețele cel mai mare, fețele lui celuia mai mic i-a scos ochii amândoi, și punând alt voevod, cum să dice, Corvinul său întors în Buda.» Halcocondyla³: «Panoni (sau unguréni) supt povătuirea lui Huniadi ἡγεμόνος τοῦ Χωνιάτου, său dus în Dacia (sau Valahia) și pre Dan (IV) l'a căutat povătuitorii țerei, și au poruncit, ca Daciile să asculte de deșul. Dan așa dară, după ce au fugărit pe Dracula, carele au năzuit la turci, au cuprins Dacia, și au omorât pe toate radeniile lui Dracula, pre căte au găsit. Povătuitorii aceștea se dic a fi fost și de după gard lui Mircea, și pre unii dintre deșii, pentru că să socotea a fi fiul Mircei, boerii țerei că mai puternici i-a înălțat povătuitorii țerei, ca și cum ar avea ceva folos de ar oblădui aceștea. Despre carii

¹ Thuroczius part. 4. cap. 44.

² Bonfinius Decad. 3. Lib. 7.

³ Haleocondylas Lib. 5.

întrebând pre unul și pre altul, le-am cunoscut némul, și părinți, ci numele lor nu tuturor îl voi spune. Dan făcându-se atunci povățitoriu Dachior prin mijlocirea ungu-reñilor, aǔ ținut téra, și pre nnguri cu deadinsul i-aǔ cinstit. Ci vătămându-se când și când prin povățitorii luř Amurat II, cei de lângă Dunăre, cari pre ascuns prăda téra luř, aǔ trimis soli de pace la Amurat, și lesne aǔ și dobândit pacea supt condiție, ca în fiesce-care an se dea în loc de tribut trei miř de segeți, și patru miř de paveze sau clipeuri. Așa ocărmuind téra, precum și plăcea, bine o aǔ obăduit. Trimis'aǔ sol și la domnul Moldovei (Stefan III) πρὸς τὸν Πογδανίχ τῆς μελαινῆς ἡγεμόνα, cu carele aǔ legat pacea și aǔ făcut cumănașie, pentru carea osârdie l'aǔ și ajutat pre Dan în războiul, care l'aǔ avut cu Dracula (în anul 1446), prințipatul Valahiei așa s'aǔ ocărmut, și îndreptat de prin-țul cel nou.»

Iarăș Halcocondyla¹: «Pe Dracula după acéia l'aǔ omorât dinpreună cu feciorul luř, când aǔ mers Huniadi cu óste pentru Dan, căci vrea se aşeđe iarăș în Dacia pre Dan fiul lui Masaremp τὸν Δάνον τὸν Μασαραμπᾶ παιδα, și Dracula împreună cu feciorul său să împrotivea nemicilor, gătindu-să de războiu, să și pusése în rând de bătae, și stând ambe ostile gata, de a să lovi, [Dachi] lăsând pre feciorul lui Mircea τὸν Μύρξεω παιδα, aǔ fujit la Dan. Iară Dracula vă-dêndu-să lăsat de aici săi, aǔ prins a fuji. Ci Dan l'aǔ ajuns, și prindêndu-l l'aǔ tăiat împreună cu feciorul.»

Dlugos²: «Ioann Huniadi gubernatorul Ungariei stringând mare óste, s'aǔ făcut a merge în contra turcilor, și întrând în Valahia (nu Bessarabia) cu Stanculon (sau Stanciu) pre carele vrea să l pună în locul lui Vlad voevod (almintrelea Dracula sau Vladislav III); și întrând în Valahia fără de veste pre furis, aǔ aflat pe Vlad vodă fără de grije și secur, ca cel ce nu se nădăia de una ca acesta, și prindêndu-l l'aǔ

¹ Idem Chalcocondylas lib. 7. | ² Dlugossius Lib. 13.

omorât împreună cu feciorul; aşa i-a ū răsplătit, pentru că când fugia de la Varna din războiul cu turci, l'a ū primit, și din închisórea, în carea să băgase de aî sěi, l'a ū slobodit, și dăruit l'a ū lăsat să mérăga a casă. Pre Stanculon, pre carele vrea să'l pună iarăş vodă, l'a ū orbit și a ū cercat, ca să cuprindă el Valahia.»

Bzovie¹: «In anul şase și cinci dăci preste o mie patru sute Ioann Huniadi gubernatorul țerei pe Dracula pentru acéia, pentru că ținea cu turci, bătêndu'l l'a ū prins, și l'a ū omorât cu unul dintre feciorii lui, punend pre Ladislav să oblăduiască preste români. Al doilea fecior al lui Dracula Ioann a ū scăpat de mânele gubernatorului, carele adunându-și óste după acéia, și omorând pe Ladislav, mare parte a moșiei părintesci o a ū câştigat îndărăpt, apoii cu amar a ū potopit pe cei, ce să împrotivisă lui și tătăne-să.»

Ioachim Cureu încă scrie²: «In Seimul în carele a ū numit unguri pe pruncul Ladislav (VI) craiu și, Ioann Huniadi din voxul tuturor s'a ū numit vițe-craiu Ungariei și după acéia îndată s'a ū bătut cu necredinciosul Dracula, carele trăcea pre turci, și biruindu'l l'a ū prins și l'a ū tăiat cu unul dintre feciorii lui, iară celuilalt fecior i-a ū ținut viața și slobodenia.» Așișderea scriu Cromer³ și Foresti⁴.

Vedî cât de încălcit scriu istoricii despre mórtea lui Dracula, Vlad sau Vladislav III, domnului Valahiei celu prea lăudat, căci rélele, care să povestesc de Dracula, nu de Vladislav III se țin, ci de fiul lui, carele a ū domnit după Dan IV, precum să va aréta la ani viitor. Din tóte dísele avtorilor aci mai în sus numiști, prea vestitul Engel⁵ aşa scrie: «Spiritul lui Huniadi n'a ū putut răbda neizbândită batjocura, carea i se făcuse mai 'nainte, ci în

¹ Abrahamus Bzovius in Historia Eccl. ad ann. 1463 N. 27.

² Ioachimus Cureus in Annali bus Silesiae p. 144.

³ Cromerus Lib. 22. p. 335.

⁴ Foresti nel tomo quarto del Mappamondo Lib. 11.

⁵ Engel in antiq. Hist. Valachiae Part. 1. p. 171.

anul 1445 aŭ năvălit în Valahia, și fugărind pe Dracula din țéră, aŭ pus în locul lui pe Dan (IV). — — Tocma atunci poftind trebile Ungariei, ca Huniadi să să întórne înapoi, aŭ lăsat pre Dan în Valahia să-și apere norocul, dóră lăsându-i și óste de ajutoriu. Dracula fujise la sultanul turcilor, iară Dan, după varvarésca cădință de a se izbândi, aŭ tăiat pre tóte rudéniile și priétenii lui Dracula, căi aŭ găsit în țéră, și s'aș incumnătit cu prințul Moldovei (Stefan III). Dimprotivă Dracula aŭ dobândit înapoi de la Amurat II pre doi feciori ai săi.» Până aci Enghel, și nu rău, de n'ar fi smintit în doao; întâiū, că dice, că în anul acesta s'aș dat înapoi fiul lui Dracula, pentru că acesta s'aș făcut în anul 1443, și cel mai mare aŭ fost trimis de tată-său întru ajutoriu craiulu Vladislav I, la Varna, cum s'aș arëtat la anul trecut; a doao că nu descâlcésce, pre cine aŭ orbit Huniadi.

Eă însuși de va fi cu plăcerea criticiilor, aşa descâlcesc totă istoria acesta: Ioann Huniadi, carele era român de ném, precum s'aș arëtat la anii trecuți, și era din familia Dăneștilor, precum mărturisésce țimiriul sau stema lui, carele aŭ fost un corb cu cruce în clonț, adecă aŭ fost țimiriul Țerei Mănenesci, și pentru batjocura, carea o pătișă în Valahia, când s'aș înturnat în anul trecut de la perirea de lângă Varna, și pentru ca să-și înalță familia, adecă pre Dănesci, aŭ luat pre Stanculon, cum scrie Dlugoș mai în sus, carele era unul dintre feciorii lui Dan III, cu sine, și ajungênd în Valahia i-aș scos ochii, cum dice Turotie; dóră că munténii nu vrea să'l priiméscă domn, apoalungând pe Dracula sau Vladislav al treilea, din domnie, i-aș pus domn Valahiei pre Dan IV (cum scrie Halcocondyla) fiul lui Massaremp, adecă iarăș a lui Dan III Bessarab sau Bassarab, pre carele pentru acéia il numésce Massaremp, și nu Bassarab, pentru că greci neavênd litera *B*, scriu *Mp* în locul ei, cum poți vedea la mai mulți scriitori grecesci. Așa dară Huniadi n'aș omorât pe Dracula sau Vladislav III,

domnul Valahie, și pre feciorul lui cel mai mare în anul de acum, fără numai i-a fugărit din Valahia, și Dan IV, i-a tăiat, cum să va arăta la anul îndată următoriu; nică așa orbit Huniadi pre al doilea fecior al lui Dracula, cum visază Bonfinie cu toții acela, carii dic acesta; pentru că al doilea fecior așa rămas citov și nevătămat și așa domnit după acela, cum dice Bzovie mai în sus, și mai chiar să va arăta la locul său.

Scriitorii nemăscă cei de supt împăratul Frideric III și Maximilian I¹ încă scriu: «Între români pe vrămea noastră era doao deșdinări, una a Danilor, alta a Draculilor: ci nerăzbind Dracula pre Dan, iară Danilor stândule intru ajutoriu Ioan Huniadi cu unguri, cu atâtă i-a înălțat iarăși pre ei, cât și-a câștigat și nume și bogătie. Pentru că scoțind ținutul Danilor de supt turci, și l-a făcut și familiile sale de uric.» Făcut și nice prea, căci de la Dănescă iarăș așa trecut cu vrăme domnia Valahiei la Drăculescă, cum să va arăta la anii viitori.

Despre Moldova la anul de acum însemnată: că scoțindușă ocii lui Elia I domnului Moldovei prin fratescă Stefan III, cum său quis la anul trecut, Elia așa murit în anul acesta 1445, lăsând pre urma sa doi feciori, pre Roman III și pre Alexandru II, dintre carii Alexandru era mic de vîrstă, pentru că la anul 1449, încă numai prunc să numește, precum vom vedea acolo. Drept acela nu trebuie să te înșeli, nică să duci cu prea vestitul Enghel², că Alexandru II așa vânăt în anul de acum încă Bessarabia de la Poloni, ci în regestrul de la Doghiel³, carele sună așa: «În anul 1445, Alexandru pallatinul Moldovei cu consiliarii săi, făgăduiesce crăime Poloniei ajutoriu în contra tuturor protivnicilor, și că el, va merge în persona sa.» În loc de *Alexan-*

¹ Germanicarum rerum scriptores sub Friderico III et Maximiliano I. Impp. Tom 2. p. 42.

² Enghel in antiqu. Hist. Moldaviae p. 126.

³ Dogiel in Cod. Dipl. Polon. tom. 1. p 601.

dru pune *Roman* și aşa vei mai nemeri adevărul. Se mai aduce și alt regestru tot acolo de acelaș Doghiel, carele iarăș sună aşa : «In anul 1445, Stefan palatinul Moldovei întărășce legăturile, care le-aă făcut mai marii lui cu crai și cu crăimea Poloniei, și făgăduiesce că va mérge ori unde se va chiema prin *craiul*, ca iarăș să'ș înnoiască omagiul.» Din regestrurile acéstea poți culéje, că *Roman III* după mórtea tătine-să, aă ocărmuit o parte a Moldovei, dar care?

Anul 1446. La anul acesta aşa scrie prea vestitul Enghel¹ : «In anul 1446, aă cercat Dracula cu feciorul său cel mai mare, ca să să pună îndărăpt în scaun prin ajutoriul turcesc; ci numai vr'o câteva săptămâni aă ținut nădéjdea sau speranța lui; căci Huniadi în luna lui Iulié s'aă grăbit în Ardél, și Dan (IV) aă dobândit ajutoriș și unguresc, și moldovenesc, apoī lovinduse oștile, cu acéia s'aă ales ucrul că oștile céle românești ale lui Dracula aă trecut la Dan. Aşa lăsat Dracula aă prins fuga, și ajungândusă s'aă omorât cu feciorul lui cel mai mare. Annaliș Țerii Muntenesci încă pomenesc, că Vlad cel mai bătrân s'aă tăiat în piațul Târgoveștilor. Ioann Vitez de Zredna ne încredințază, că Ioann Huniadi atunci aă făcut aleanță și cu Moldova, Rasem quoque sum Moldavia firmam rastus est.» Aşa Enghel, și tocma drept; pentru că și Halcocondyla aşa mărisiscesc în cartea 5, cea la anul trecut adusă. Dară gresesc Vossie², când scrie : «In anul 1446 Ioann Huniadi învingând și omorând pe Drecula, Valahia o aă adăogat Ungariei,» pentru că pe Dracula Dan IV lău tăiat, nu Huniadi, și Valahia o aă stăpânit același Dan, nu ungurii.

Anul 1447. În vara din anul acesta încă trăia Stefan III, domnul Moldovei, carele în anul mai de curând trecut a-

¹ Ioannes Christianus Enghel in antiq. Hist. Valachiae Part. 1. p. 171. seq.

² Gerardus Ioannes Vossius in Epitome Historiae Universalis p. 105.

jutăsă pre Dan IV, domnul Valahieſ asupra lui Vladislav III sau Dracula, căci să află la Doghiel¹ regeſtrul acesta: «În anul 1447, unirea și aleanța lui Stefan palatinuluſ Moldovei, cu Cazimir marele duxul Litvaniei. Dat în Iași în 25 Iunie.» Ci nu îndelung aŭ trăit Stefan III, după ce aŭ făcut aleanța acéſta; pentru că scrie Miron logofetul²: «Dupa mórtea lui Iliaș vodă (din anul 1445) în anul 6955 (nu 6956), neputend răbda Roman (III) atâta nedumnedeire a unchiuluſ sĕu Stefan (III) ce aŭ făcut cu tată-sĕu Iliaș (în anul 1444), s'aŭ vorbit cu o samă de boéri de curte și aŭ prins pre unchiul sĕu Stefan, și i-aŭ tăiat capul, și aŭ apucat Roman domnia țerei, ci nuă aŭ putut îngădui Petru (IV) fecorul lui Stefan. Sîmțind Petru vodă, că umblă Roman săl omóră cu vicleșug, i-aŭ căutat de odată lui Petru a da cale văruluſ sĕu lui Roman, și aŭ pribegit la ungură în anul 6956 (nu 6957).»

Drept scrie așa dară prea vestitul Enghel³: «Roman fecorul lui Iliaș (saу Elia I), aŭ domnit (singur) numai un an, de la 1447 până la anul 1448. Petru fecorul omorituluſ Stefan, temêndu'șă viața, aŭ fujit în Ungaria, și aŭ cerut ajutoriuſ de la gubernatorul Ioann de Huniad, carele, fiind el cuprins cu gătirea asupra lui Amurat II, i-aŭ dat lui Petru óste ungurescă întru ajutoriuſ,» despre carea óste să va vorbi la anul viitoriuſ, la anul de acum aduc hrisovul cel de Huniadi dat cincisanilor celor de lângă Hinedoră, carele să aduce de Cornides⁴ tocma din orijinal, și sună așa:

«Noi Ioann Huniad gubernatorul Ungariei facem înſciințare tuturor, cărora se cuvine, prin rândul acestora, că socotind noi, și aducendu-ne aminte de multa credință, și credințósele slujbe dimpreună cu vîrtósele fapte ale nobililor Dan fiului reposatului Iaroșlav din Cinciș sau Cio-

¹ Mathias Dogiel in Cod. Dipl. Poloniae tom. 1. pag. 601.

² Constans Miron Logotheta in Chronico Ms. Valach.

³ Engel in antiq. Hist. Moldaviae p. 126 seq.

⁴ Daniel Cornides MSS. Dipl. tom. 1. p. 46.